

Miten aikuisten pitäisi kuunnella lapsia ja nuoria päätöksenteossa?

Lasten ja nuorten puntaroivan kansalaispaneelin suositukset
2.6.2026

Miten lasten ja nuorten kansalaispaneeli toteutettiin?

Lasten ja nuorten puntaroivassa kansalaispaneelissa **6.–9.-luokkalaiset** keskustelivat reiluista pelisäännöistä lasten ja nuorten mielipiteiden kuulemiseksi päätöksenteossa.

Paneeliin kutsuttiin **satunnaisotannalla valittujen koulujen kautta 35 lasta ja nuorta** eri puolilta Suomea.

Paneelin **kolmeen tapaamiseen ja Digiraatiokeskusteluun** osallistui 34 lasta ja nuorta.

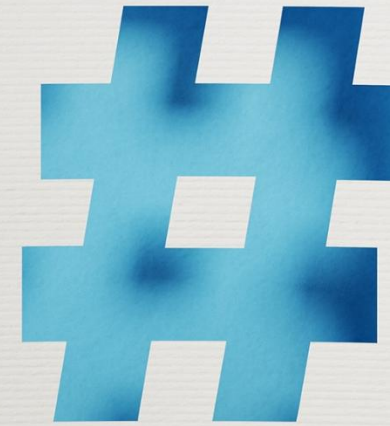
Paneeli toteutettiin **huhti-toukokuussa 2026**.

Osallistujille toimitetussa taustamateriaalissa sekä paneelin ensimmäisessä tapaamisessa lapsille ja nuorille kerrottiin taustatietoa seuraavista aiheista:

- Lapsen oikeus sanoa mielipiteensä
- Miten lapsia voidaan kuulla lakien valmistelussa tai muussa päätöksenteossa
- Esimerkkejä lasten ja nuorten kuulemisista maa- ja metsätalousministeriössä
- Nuoren kokemuksia osallistumisesta päätöksentekoon

Kysymykset, joista paneelissa keskusteltiin

- Miten kaikille lapsille ja nuorille voidaan taata yhdenvertainen mahdollisuus tulla kuulluksi?
- Mikä saa osallistumisen tuntumaan merkitykselliseltä?
- Millaiset osallistumisen tavat tuntuvat turvallisilta ja toimivilta?
- Millainen tieto ja tuki auttaa lapsia ja nuoria muodostamaan mielipiteitä sekä osallistumaan keskusteluun?
- Miten osallistumisesta voidaan tehdä helpompaa, kiinnostavampaa ja saavutettavampaa erilaisille lapsille ja nuorille?

Miten paneelin keskustelujen tuloksia on tarkoitus hyödyntää?

Paneeli laati ehdotukset pelisäännöistä lasten ja nuorten kuulemiseen. Pelisääntöjä hyödynnetään **osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa** lasten ja nuorten kuulemisen eettisen ohjeistuksen laadinnassa.

Pelisäännöt lasten ja nuorten kuulemiseen – lasten ja nuorten kansalaispaneelin suositukset

Kaikille aitoja mahdollisuuksia vaikuttaa

Kaikille pitää antaa mahdollisuus kertoa mielipiteensä

- Kuulemisen on tärkeää olla **tasavertaista** ja kaikki otettaisiin mukaan.
- **Kaikille pitää antaa mahdollisuus kertoa oma mielipide ja tulla kuulluksi silloinkin, kun muutos ei ole täysin mahdollista.**
- Aikuisten pitää varmistaa, että **jokaisen halukkaan nuoren ääni tulee kuuluviin.**
- **Nuorten vaikutustapahtumia pitäisi olla enemmän.** Lapsilta ja nuorilta voisi kysyä mielipidekysymyksiä tai paneelivastauksia useammin.

”Lapsille omat vaalit, jossa vaan lapset äänestäis lapsia. Se vois olla vaikka, että lapsille ois oma eduskunta, jossa tehtyjä päätöksiä voitais viedä oikeen eduskunnan käsiteltäväksi.”

– Paneelin osallistuja

Nuoria pitää kuunnella aidosti

- **Aikuisten tulee varmistaa, että lapset ja nuoret tulee kuulluksi, ja päätökset tehdään heidän parhaaksi.**
- **Kuulemisen on tärkeää olla aitoa**, jotta puhuja kokee, että puhumisella on oikeasti merkitystä. Pitää saada aikaan tunne, että on annettu mahdollisuus osallistua ja osallistuminen on vaikuttanut päätökseen.
- Nuoria pitää aidosti kuunnella. **Kuulemista ei pidä tehdä vain siksi että on pakko.** Lapsen ja nuoren mielipide kannattaa ottaa aina huomioon, vaikka sitä ei vaadittaisikaan.

Vaikutusmahdollisuuksista pitää kertoa rehellisesti

- **Jos on aito mahdollisuus vaikuttaa, se motivoi**, vaikka lopputulos sitten päätyykin toiseen, mitä oli itse mieltä.
- **Nuorille pitää aina kertoa totuus ja mahdollisuudet vaikuttaa tulevaisuuteen.** Asioista pitää kertoa rehellisesti, totuutta muuntelematta, eikä yrittää pehmentää sitä.
- **Nuorille pitää kertoa riittävät taustatiedot totuudenmukaisesti.** Tämä liittyy siihen, että politiikassa voidaan kierrellä asioita ja nuorille pitää antaa suoraan totuudenmukaista tietoa.

Viestitään vaikutusmahdollisuuksista kouluissa ja somessa

- **Asioista pitäisi infota koulussa**, niin mahdollisimman moni kuulisi asiasta ja sitten voisi osallistua.
- Koulun omat vaikka **kuukausittaiset tunnit, joissa informoidaan lapsia koskevista päätöksistä**. Ei vain opettajat paikalla vaan oikeat päättäjät.
- **Wilmassa** voidaan myös kertoa.
- **Someen mainostaminen** lapsia koskevista asioista.

”Meillä on koulussa käytössä luokanvalvojatukio viikoittain. Vartti välkällä, luokanvalvojan kanssa koko luokka ja käydään läpi yhteisiä asioita. On saanut tosi paljon infoa. Säännöllinen tiedottaminen toimii.”

– Paneelin osallistuja

Päätökset pitää perustella nuorille

Jos mielipiteitä ei voida ottaa huomioon:

- **Pitää perustella miksei.** Nuorille pitäisi kertoa, miksi mielipide ei vaikuttanut tai vaikuttiko edes vähän.
- **Asia pitää ilmaista kiltisti nuorille** ilman että tuomitaan tai kierrellään totuutta.
- Olisi hyvä kertoa, että **tulevaisuudessa voitaisiin huomioida asia**, vaikka just nyt ei voidakaan.
- Jos mielipiteitä ei voi ottaa huomioon **pitää asia joko hyväksyä tai voidaan sopia kompromissi**. Se saisi osallistumisen tuntumaan merkittävältä.

**Miten
varmistetaan, että
kaikilla on
riittävät tiedot
aiheesta, johon
mielipidettä
kysytään?**

Asiat pitää selittää selkeästi ja ymmärrettävästi

- **Kysymykset pitää selittää niin selkeästi, että kaikki ymmärtää.** Aikuisen pitää varmistaa, että kaikki kuulivat kysymyksen ja ymmärsivät asian, ja saavat mahdollisuuden vastata.
- **Vaikeat sanat pitää selittää** siten, että nuori varmasti ymmärtää.
- Aikuisten pitää tehdä selväksi se, että **mihin nuoren mielipidettä halutaan.**
- Pitää esittää asia **ikäryhmätason mukaan.**

Annetaan taustatietoa aiheesta

- Jotta nuoret ymmärtävät mihin vastaavat, pitäisi nuorille aina kertoa **tarpeeksi taustatietoja**.
- On tärkeää, että **aikuiset toistavat tiedon** tarvittaessa.
- **Kaikille selitetään yhtä paljon aiheesta tietoa.** Mahdollisimman selvästi ja hitaasti, että kaikki varmasti ymmärtää.
- **Pitää kertoa yksinkertaisesti ja lyhyesti esimerkkien avulla.** Esimerkkien tulee olla sellaisia, joihin jokainen voi samaistua.
- Kuulemisen yhteydessä on oltava **riittävän lyhyesti ja tarkasti mistä on kyse**, että infon/taustatiedon jaksaa lukea.
- **Tietoa pitää olla monessa ja selkeässä muodossa:** esimerkiksi videot tai selkeät powerpoint-esitykset, nettisivut. Asian selitykseen video on hyvä, koska pitää vain katsoa se ja kuunnella, jää paremmin mieleen.
- **On tärkeää antaa aikaa sulatella tieto ja muodostaa mielipide.**
- Pitää antaa nuorille **mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä.**
- **Pitää antaa mahdollisuus vastata muullakin kielellä, kun suomeksi.** Taustatiedot pitäisi olla myös esim. ruotsiksi ja englanniksi. Käännöksissä hyvä huomioida, että ihminen tarkistaa ne, sillä koneet tekevät virheitä.

Avoimuus ja vapaaehtoisuus

Osallistumisen pitää olla vapaaehtoista

On tärkeää, että ei ole pakko kertoa omaa mielipidettä. Ei painosteta ketään osallistumaan.

Ennen kyselyn tai keskustelun aloittamista pitää kertoa, että kysely on vapaaehtoinen. Eli ennen kuin sitoutuu siihen osallistumaan. On hyvä tarjota myös mahdollisuus jättää osallistuminen kesken.

Jokainen voi itse päättää, millä tavalla osallistuu:

- Ne, jotka eivät vastaa, voivat kuunnella muiden vastauksia.
- Jos kirjoitetaan niin sitten vain odottaa, kun muut kirjoittaa.
- Jos haluat kertoa paljon, niin annat pidemmän ja vivahteikkaamman vastauksen. Jos et halua osallistua aiheeseen, niin voit antaa simppeleimmän vastauksen
- En osaa sanoa / en halua sanoa tärkeä olla vaihtoehtona.

Paneeli keskusteli siitä, miten varmistetaan, että osallistuminen on vapaaehtoista, mutta mahdollisimman helppoa ja kaikki uskaltaisivat osallistua ja kertoa oman mielipiteensä.

Anonyymi osallistuminen on tärkeää

- **Kaikille on tärkeää antaa mahdollisuus sanoa mielipide anonyymisti, jos haluaa, koska**
 - Joillain voi olla vaikea omana itsenä.
 - Ei aina välttämättä uskalla sanoa omaa mielipidettä. Monella on pelko siitä, mikä muiden reaktio mielipiteeseen on.
 - Jos kaveri on laittanut eri mielipiteen, niin ei viitsi sanoa eri mielipidettä. Omia mielipiteitä pitäisi voida jakaa täysin anonyyminä, jottei olisi pelkoa esimerkiksi siitä, että mielipiteen takia kaveri ei enää pidä sinusta.
- **On myös hyvä, että on myös sellaisia keskusteluita, joissa pitää osallistua omalla nimellä.** Joskus nimettömyys voi johtaa siihen, ettei olla tosissaan. Tästä paneelissa oli erilaisia mielipiteitä.
- **Hyvä olla mahdollisuus valita, osallistuuko omalla nimellä tai nimettömästi.**
- **Taustatiedoissa ei aina tarvitse kysyä esim. sukupuolta.** Tai niin, että jokainen saa kirjoittaa sukupuolen, ei valmiita vaihtoehtoja.

Kaikille pitää taata turvallinen ja kunnioittava ilmapiiri

- **Aikuisten pitää varmistaa, että lapsella on turvallinen olo.**
- **Aikuiset voisivat olla esimerkkinä,** että ollaan mukavia ja kuunnellaan, eikä olla ilkeitä mielipiteen sanojaa kohtaan.
- **Turvallisen tilan periaatteet on hyvä käydä läpi.** On tärkeää, että niitä myös noudatetaan. Ympäristö olisi sellainen mukava, että uskaltaa sanoa ilman että lällätellään.
- **Rohkaistaan ja motivoidaan:** ”Oman mielipiteen kertominen on OK”. Kehotetaan sanomaan juuri oman mielipiteen.
- **Aikuisten pitää varmistaa nuorille riittävä tuki ja aika omien mielipiteiden ajattelemiseen ja kertomiseen.** Pitää antaa aikaa miettiä vastausta, jotta jokainen ehtii miettiä, mitä haluaa sanoa.
- **Jotta jokainen kertoisi oman mielipiteensä, pitäisi antaa miettiä sitä itse, eikä kaverin kanssa saisi puhua.** Toisaalta kaverin kanssa puhuminen voi rohkaista osallistumaan. Molemmat ovat tärkeitä.

Motivointi ja kannustaminen osallistumaan eri keinoin

- **Pieni palkinto saa kiinnostumaan.** Esimerkiksi palkinto, luokkaretki, koululle jotain kivaa.
- **On tärkeää kertoa, miten mielipide vaikuttaa päätöksentekoon** – pitää selittää, miksi kannattaa kertoa oma mielipiteensä ja mihin se voi vaikuttaa. Motivoi, jos tulee tuloksia, kun on kuultu ja se vaikuttaa päätöksentekoon.
- **Kerrotaan kiinnostavaa tai jännittävää tietoa aiheesta,** niin että aihe olisi kiinnostavan kuuloinen.
- **Vanhempi tai joku tuttu voi kannustaa osallistumaan.**

Tarvitaan erilaisia osallistumisen tapoja, jotta osallistuminen on helppoa ja kiinnostavaa

- **Tarjotaan erilaisia keinoja vastata.**
 - Riippuen kyselystä on hyvä olla tilaisuus, jossa ihminen kertoo tiedon kasvokkain, jolloin vältetään väärinkäsityksiä kuin tekstimuotoisesti.
 - Kirjoittaminen on joillekin helpompi kuin kasvotusten ääneen.
 - Kysely on hyvä vaihtoehto.
 - Keskustelutilaisuus on hyvä – kaikki pääsee vaikuttamaan samalla tavalla.
- **Joku sovellus, jossa vois antaa ehdotuksia johonkin tiettyihin aiheisiin liittyen ja sitten ministeriöt yms. tutkis niitä ehdotuksia.** Sovelluksen tulisi olla anonyymi ja lasten pitäisi päästä katsomaan ja kommentoimaan ehdotuksia. Lasten mielestä parhaimmat ideat nousisivat ministeriöön tarkasteltavaksi.

Mikä helpottaa erilaisten ihmisten osallistumista?

Mikä helpottaa erilaisten ihmisten osallistumista?

Paneelin osallistujien kommentteja

”Jos oppitunnilla pääsisi juttelemaan omien kavereiden kanssa aiheesta.”

”Vanhempi tai tuttu voi olla tukena tai jotain sellaista.”

”Tärkeää, että osallistumiseen ei tarvitse kokemusta (matalampi kynnyks).”

”Puheen hankaluuden takia voi olla helpompi kirjoittaa netissä. Toisaalta kaikki ei välttämättä osaa tai saa käyttää nettiä.”

”Kehitysvamma voi tehdä esimerkiksi kysymyksen ymmärtämisestä ja siihen vastaamisesta vaikeaa. Silloin siinä voi olla mukana joku ihminen, joka on kuullut sitä kehitysvammaista ihmistä niin paljon, että ymmärtää ja voi "tulkata" kysyvälle tämän vastauksen. Tai sitten jos voi puhua jonkun apuvälineen tai kirjoituslaitteen avulla.”

Lasten ja nuorten puntaroiva kansalaispaneeli järjestettiin osana oikeusministeriön [Kansalaispaneelit ministeriöissä -hanketta](#), jonka tavoite oli vakiinnuttaa kansalaispaneelit valtakunnalliseksi osallistumisen menetelmäksi. Hanke oli osa kansallista demokratiaohjelmaa, kansallista lapsistrategiaa sekä valtakunnallista nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaa. Hankkeeseen osallistuivat ja sitä rahoittivat myös sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Paneelien käytännön toteutuksesta vastasi Motiva Oy.

